

نگرشی کوتاه به حسابرسی داخلی

تهیه کننده: حسن رضا مسجدی

طی دو دهه گذشته، تحولات عمده در محیط -های کسب و کار در عرصه جهانی، تأثیر عمیق و همه جانبه -ای بر کارکرد و فعالیت شرکتها و بنگاههای اقتصادی بر جا گذاشته است. از جمله این تحولات می -توان به توسعه اقتصاد مبتنی بر دانش و سرمایه -های فکری، افزایش ریسک و مخاطرات بنگاه، اهمیت یابی مسئولیت -های اجتماعی و رعایت اخلاق سازمانی، تحول سریع در فناوری و در محور آن فناوری اطلاعات و تشدید رقابت و ضرورت مشتری مداری اشاره کرد. با توسعه و تعمیق این عناصر در حیات اقتصادی بنگاه ها و تأثیر آن بر نحوه اداره سازمان -ها، ادامه حیات و پایداری شرکت ها بیش از پیش در گرو ارزش آفرینی برای همه ذینفع -ها (سهامداران - مشتریان - کارکنان و جامعه) است.

امروزه چالش بزرگ مدیریت، تلفیق مناسب ارزش آفرینی برای ذی -نفع -های مختلف سازمان است و اداره سازمان بر مدار ارزش آفرینی و یا مدیریت مبتنی بر ارزش در دستور کار سازمان -های پیشرو و طراز اول جهانی قرار گرفته است.

واقعیت این است که تحقق اهداف و راهبردهای ارزش آفرین، نیازمند سیستم -های دقیق و اطمینان بخش سنجش عملکرد و کنترل می -باشد و گرنه، تجربه نشان داده است که اگر بهترین شعارها، اهداف و برنامه -ها را همراه نداشته باشد و به صورت اصولی و نظام -مند راهبری نشود به نتایج مطلوب و مورد انتظار نخواهد رسید. بنابراین انباشته تجربه جهانی، یکی از ارکان مهم و اثرگذار برای اعمال کنترل اثربخش و پیشبرد اهداف در سازمان -ها، استقرار و بهره -برداری از حسابرسی داخلی است.

با تحولات پدید آمده در فضای کسب و کار، حسابرسی داخلی نیز به عنوان یکی از حلقه -های زنجیره ارزش آفرین کار، خود را باز تعریف و باز مهندسی کرده است.

تعریف حسابرسی

«حسابرسی عبارت است از جمع -آوری و ارزیابی شواهد در مورد اطلاعات، برای تعیین و ارائه گزارش در مورد میزان یا درجه -ای که این اطلاعات با معیارهایی از پیش تعیین شده همخوانی دارد. حسابرسی باید به وسیله فرد مستقل و با صلاحیت انجام شود.»

این تعریف از فرآیند حسابرسی، فراگیرتر از تعریف حسابرسی صورتهای مالی تاریخی است و بسیاری از خدمات اطمینان بخشی و شهادت -دهی هم شامل می -شود. تعریف مزبور شامل چندین واژه و عبارت کلیدی است که در زیر به آنها خواهیم پرداخت:

۱- اطلاعات و معیارهای تعیین شده

برای انجام حسابرسی باید اطلاعات به شکل «قابل بازبینی و قابل اثبات باشد» و نیز استانداردهایی وجود داشته باشد تا حسابرس بتواند بدین وسیله اطلاعات را مورد ارزیابی قرار دهد. اطلاعات می -تواند به صورتهای مختلف ارائه شود. معمولاً حسابرسان کار حسابرسی را براساس اطلاعات کمی انجام می -دهند که از آن جمله حسابرسی صورتهای مالی است. همچنین حسابرسان بسیاری از اطلاعات ذهنی یا ارزشی (کیفی) را حسابرسی می -نمایند؛ مانند اثر بخشی سیستم -های کامپیوتری و ارزیابی میزان کارائی عملیات تولیدی.

۲- جمع -آوری و ارزیابی شواهد

مقصود از شواهد هر نوع اطلاعاتی است که حسابرس مورد استفاده قرار می -دهد تا تعیین کند که اطلاعات حسابرسی شده طبق معیارهای از پیش تعیین شده ارائه شده -اند یا خیر. شواهد می -توانند دارای شکلهای گوناگونی باشند مانند مدارک شفاهی شرکت حسابرسی شده (صاحب کار)، ارتباط مکتوب با افراد خارج از شرکت و مشاهدات حسابرسی. برای تأمین هدف حسابرسی، شواهد به میزان کافی و با کیفیت جمع آوری و به آنها استناد می -شود.

۳- شخص مستقل و با صلاحیت

حسابرس باید دارای صلاحیت لازم باشد تا بتواند معیار مورد استفاده را درک کند و این شایستگی را داشته باشد که نوع و مقدار شواهدی را که باید جمع -آوری کرد و پس از بررسی شواهد به نتایج لازم و مناسب دست یافت، را تعیین نمایند. همچنین حسابرس باید دارای «نگرش فکری مستقل» باشد. اگر حسابرس هنگام جمع -آوری و ارزیابی شواهد دارای تعصب یا یک سونگری باشد صلاحیت یا شایستگی وی در انجام دادن حسابرسی هیچ ارزشی نخواهد داشت.

۴- گزارشگری

در فرآیند حسابرسی تهیه گزارش حسابرسی آخرین مرحله است و آن عبارت است از انتشار و رساندن نتیجه کار حسابرسی به استفاده کنندگان از صورتهای مالی یا افراد دیگر، ماهیت گزارشها متفاوت است ولی همه آنها باید در مورد میزان یا درجه -ای که اطلاعات موجود در صورتهای مالی طبق معیارهای از پیش تعیین شده هستند به خواننده اطلاعات لازم را بدهند. همچنین شکل گزارشها هم فرق می -کنند. یا برخی به شیوه -ای بسیار فنی تهیه می -شوند و با صورتهای مالی حسابرسی شده همراه هستند ولی در مورد بررسی میزان اثربخشی یک واحد عملیاتی کوچک گزارش از نوع ساده و شفاهی است.

حسابرسی پیش از شکل حرفه ای

در حکومت‌های باستانی، معمولاً از وجود دو نفر برای ثبت مستقل حساب‌های خزانه استفاده می‌شد. هدف اولیه «ثبت درست» و هدف بعدی اطمینان از «صحت گزارشها» بود. برای دستیابی به این هدف، به «مستمعین» یا حساب‌رسان اتکا می‌شد. گوش کردن به حساب‌های دولتی که با صدای بلند خوانده می‌شد در زمان امپراطوری روم، عمده‌ترین کار برای جلوگیری از سوءاستفاده‌ها توسط خزانه‌داران بود. واژه Auditor به معنای شنونده از همان دوران رواج یافت. پس از سقوط امپراطوری روم، حسابرسی به تدریج در سراسر ایتالیا گسترش یافت. تاجران «فلورانس» «جنوا» و «ونیز» برای رسیدگی به عملیات و جلوگیری از سوءاستفاده کاپیتان‌های کشتی‌هایی که کالاهایی را از قاره کهن (آسیا) به اروپا حمل می‌کردند از حساب‌رسان استفاده می‌نمودند.

حسابرسی بعد از شکل حرفه ای

تأسیس شرکت‌های بزرگ برای انجام فعالیت‌های تجاری که با سرمایه‌های فردی امکانپذیر نبود، در اوایل قرن نوزدهم، تأثیر عمیقی بر تفکیک مالکیت از مدیریت و تأکید بر عملکرد مباشرت داشت. نیاز گزارش‌دهی، به مالکان توسط گزارش‌های مالی که توسط مباشران تهیه می‌شد و نیاز به تأیید یا گواهی کیفیت محتوای این گزارش‌ها نیز کم‌کم شناخته شد. همچنین رابطه نمایندگی و مباشرت مدیران با مالکان به طرز مشخص‌تری، شکل گرفت.

در اوایل این دوره، هدف حسابرسی، کماکان معطوف به موضوع تقلب بود. موضوع مورد حسابرسی ثبت‌های حسابداری و گزارش‌های مالی حاصل از آنها بود. دلیل اصلی رسیدگی به صحت ثبت‌های حسابداری، تعیین وجود تقلب و اشتباه در گزارش‌های مالی بود. این نوع حسابرسی مستلزم این بود که حساب‌رسان از تخصص حسابداری مناسبی جهت فائق آمدن بر پیچیدگی‌های فنی دفترداری برخوردار باشند و اکثر حساب‌رسان در آن دوران خودشان دفتردار بودند. به هر حال و با گذشت زمان و رسیدن به سال‌های اخیر توجه و تمرکز حساب‌رسان به طور فزاینده‌ای بر روش‌ها و رویه‌های تهیه صورتهای مالی معطوف گردیده است. بویژه هدف حساب‌رسان در دهه اخیر، گواهی تطابق صورت‌های مالی، بر اصول پذیرفته شده یا استانداردهای حسابداری و قوانین موضوعه بوده است.

این تغییر در اهداف حسابرسی با پیدایش یک حرفه خودگردان که اعضای آن برای ایفای مسئولیت‌های خود آموزش کافی دیده بودند، مصادف بود. به خصوص تخصص‌گرایی در حرفه حسابرسی موجب حرکت تدریجی متخصصان حسابداری از حسابرسی حساب‌های مؤسسات ورشکسته به سمت صورتهای مالی شرکت‌های در حال فعالیت بزرگ گردید.

بدین ترتیب، حساب‌رس معاصر به عنوان یک متخصص شایسته و با مهارت و دانش کافی حسابداری، برای انجام وظیفه حسابرسی، روی کارآمد. چنین کاری، از بررسی و گزارش در مورد صحت پیام‌های اطلاعاتی حسابداری و اثرات اقتصادی عملیات مدیریت به گواهی و گزارش در مورد صحت محاسبات انجام شده، تکامل پیدا کرد. به عبارت دیگر حسابرسی امروز، بیشتر به گواهی اطلاعات حسابداری گزارش شده و تطبیق آن با اصول یا استانداردهای حسابداری توجه دارد تا محتوای اقتصادی آن و بیشتر به کاربرد صحیح و مناسب قوانین، مقررات و اصول و استانداردهای حسابداری در تهیه گزارش اطلاعات حسابداری علاقمند است.